

Р. С. ҚАСЫМОВА
Ұ. Б. ТӨЛЕШОВА

ПСИХОЛОГИЯ және АДАМ ДАМУЫ

Оқу құралы

ӘОЖ 159.9 (075.8)

КБЖ 88.3 я 73

Қ 45

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
философия және саясаттану факультетінің
Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесінің
шешімімен ұсынылған
(№2 хаттама 29 желтоқсан 2016 жыл)*

Пікір жазғандар:

педагогика ғылымдарының докторы, профессор **А.А. Булатбаева**
психология ғылымдарының кандидаты, доцент **Ж.Б. Бейсенова**
психология ғылымдарының кандидаты, доцент **Н.С. Жубаназарова**

Қасымова Р.С.

Қ 45 Психология және адам дамуы: оқу құралы / Р.С. Қасымова, Ұ.Б. Төлешова. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. – 186 б.

ISBN 978-601-04-2258-2

Бұл оқу құралында тұлға теориялары туралы әлемдік және отандық ғалымдардың еңбектеріне талдау жасалды. Сонымен қатар танымдық процестер ойлау, сөйлеу, ес, зейін, қабілет ұғымдарына анықтамалар берілген. Адамның даму және қалыптасу кезеңдері сипатталған. Оқу құралында тесттік тапсырмалар, ұғымдық сөздер, қосымша деректер берілген. Оқу құралы студенттерге, магистранттарға және оқытушыларға арналған.

ӘОЖ 159.9 (075.8)

КБЖ 88.3 я 73

ISBN 978-601-04-2258-2

© Қасымова Р.С., Төлешова Ұ.Б., 2017

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2017

КІРІСПЕ

XXI ғасыр қазақстандық білім беру жүйесіндегі қарқынды реформалар кезі болды. Қазіргі таңда өз бетінше әрекет жасай алатын, өз болашағына жауапкершілікпен қарап, креатившіл, өзінің дамуына құндылық ретінде қарайтын, үздіксіз білім алатын, кәсіптік маман дайындау өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

Психология ғылымының ең негізгі міндеттерінің бірі – барлық психикалық құбылыстарды зерттеу және түсіндіру болып табылады, демек олардың пайда болу, қалыптасу және даму негізіне жататын объективтік заңдылықтарды ашып көрсету. Қазіргі таңда ұрпақ тәрбиесі, оқу үрдісі кезінде танымдық іс-әрекеті, ойлау, сөйлеу, қиял, есте сақтау қабілеттерін дамыту негізінде қызығушылықтарын арттыру бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі. Оқу-тәрбие үрдісінің нәтижелі болуы тұлғаның психикалық функцияларының есте сақтау, зейін, түйсік, ойлау, шығармашылық қабілеттерін дұрыс ұйымдастыруына байланысты.

Енбекте дәріс тақырыптарының мазмұны, бақылау сұрақтары, терминдік сөздер, тест сұрақтары, студенттердің өздік жұмыс тақырыптары, әдебиеттер тізімі беріліп отыр.

Психология және адам дамуы курсы арқылы студенттер тұлғаның даму (физиологиялық, психологиялық, әлеуметтік) және қалыптастыру факторлары (қоршаған орта, тәрбие, тұқым қуалаушылық) қарастырылған. Тұлғаның даму жолдарын зерттеген отандық, әлемдік және ресейлік ғалымдардың еңбектеріне теориялық талдаулар жасалып, тәжірибеде қолдану жолдары негізделген. Оқу құралының соңында қорытынды тесттер мен қажетті ақпараттар және қосымша деректер берілген.

№	Отандық ғалымдар	Ғылыми еңбектері	Тұлғаны зерттеудегі тұжырымдамалары
1	Ж.И. Намазбаева	«Психология» еңбегі	Тұлға мәселесін зерттеуінде әр түрлі іс-әрекет барысындағы жас ерекшелік шамасының тұлғалық компоненттерінің механизмі мен функциялары белгілеуге түйінделетін кешенді көзқарасты жетілдірді.
2	Ж. Аймауытов	«Психология» кітабы	Кітабында бостандық пен лажсыздық, жеке тұлғалардың қоғамдағы тарихи орны секілді, жалпы психологияға катысы жок жайттар да сөз болған.
3	М. Жұмабаев	«Педагогика»	«Қазақ баласының тәрбиесі қазақ тұрмысына қабысуы мақұл» дейтін аталы сөзін өзінің «Педагогика» атты кітабындағы психологиялық түйіндердің негізгі арқауы етті. Тұлға ерекшеліктерін сипаттаған.
4	К. Жарыкбаев	«Қазақ психологиясының тарихы»	Тұлғаның өз алдына жеке дербес екендігін дәлелді түрде тұжырымдап, қазақ психологиясына өз үлесін қосты.
5	Т. Жүкеш	«Ұлттық психологияның сипаты»	Ұлттық психология тармағында тұлға жетістіктері жайлы сөз қозғап, тұлғаның ой белсенділігі жайлы жазған.
6	Ғ. Досболов	«Алдын ала тергеудің психологиясы»	Тұлғаны зерттеудегі бірқатар тұжырымдарды атап өткен. Тұлға, жеке тұлға терминдерін еңбегіне арқау еткен.
7	М. Мұқанов	«Ақыл-ой өрісі»	<u>Ғалымның</u> көп жылдар бойы зерттеуі тұлғаның ақыл-ой, интеллект мәселесін, бұлардың адамның жан дүниесіндегі алатын орнын анықтауға, ойлау әрекетінің мән-жайын ашуға арналған.
8	Өтейбойдақ Тілеуқабылұлы	«Шипагерлік баянда»	Көптеген психологиялық ұғымдар (түйсік, ойлау, сөйлеу, қиял, дағды, т.б.) туралы қызықты мағлұматтар жазып, адамның дамуына мән берген.
9	Т. Тәжібаев	«Қазақтың тәлімдік ой-пікір антологиясы»	Тұлғаның жалпы орта бірлестігіндегі өзін-өзі ұстау дағдысының ережелерін сипаттай келіп, тәлімдік ой пікірлерін еңбегіне арқау еткен.
10	Н. Құлжанова	«Мектепке дейінгі тәрбие»	Мектепке дейінгі тәрбие беруде мектепке дейінгі тұлғаның зейінділігі мен бейімділігін зерттеген.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ.....	3
1-бөлім. ЖАЛПЫ ПСИХОЛОГИЯ НЕГІЗДЕРІ	4
1.1. Психология ғылымының пәні мен міндеттері.....	4
1.2. Психология ғылымы. Адамды психологиялық жағынан талдау: таным, еңбек және қарым-қатынас	7
1.3. Психологиялық әдістер	13
1.4. Психиканың дамуы мен эволюциясы.....	
1.5. Іс-әрекет психологиясы. Тұлғаның жеке іс-әрекеті және қарым-қатынасы.....	30
1.6. Топ психологиясы. Ұжымдағы тұлғааралық қарым-қатынас	39
2-бөлім. ДАМУ ПСИХОЛОГИЯСЫНЫҢ НЕГІЗДЕРІ	45
2.1. Танымдық процестер психологиясы (ес, ойлау, сөйлеу, елестету)	45
2.2. Психологиялық жағдайлар (зейін, тұлғаның эмоциялық еріктік жақтары).....	50
2.3. Психикалық қасиеттер(тұлғаның жеке психологиялық ерекшеліктері – темперамент, мінез, қабілет).....	63
2.4. Даму психологиясы пәні	68
2.5. Мектепке дейінгі баланың психикалық дамуы	74
2.6. Жасқа байланысты дағдарыстардың пайда болуы.....	82
2.7. Қарттық психология	88
«ПСИХОЛОГИЯ ЖӘНЕ АДАМ ДАМУЫ» ПӘНІ БОЙЫНША ТЕСТ ТАПСЫРМАЛАРЫ	95
ҰҒЫМДЫҚ СӨЗДЕР	198
БИБЛИОГРАФИЯЛЫҚ ТІЗІМ.....	172
ҚОСЫМША ДЕРЕКТЕР.....	174